Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanası

# QƏHRƏMANLIQ VƏ İFTİXAR TARİXİMİZ

## 20 Yanvar faciəsinin 26-ci ildönümünə həsr olunmuş metodik vəsait

**BAKI - 2 0 16**

Tərtibçi: **Könül Səmədzadə**

Redaktor və
buraxılışa məsul: **Şəhla Qəmbərova**

**Qəhrəmanlıq və iftixar tariximiz:** 20 Yanvar faciəsinin 26-ci ildönümünə həsr olunmuş metodik vəsait /tərt.ed. K.Səmədzadə; red. və burax. məsul Ş.Qəmbərova; F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası.- Bakı, 2016.- 45s.

**©F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası**

**Bakı-2016**

## Tərtibçidən

XX əsr tarixinə insanlığa və bəşəriyyətə qarşı ən amansız və dəhşətli cinayətlərdən biri kimi düşmüş 1990-cı ilin 20 Yanvar hadisələrinin 26-ci ildönümü ərəfəsindəyik. Xalqımızı qəlbən sarsıtmış bu faciənin başvermə səbəbləri ilə bağlı zaman-zaman müxtəlif rəylərə rast gəlinsə də, bütün əks mövqelər məhz bir nöqtədə kəsişir: bu tarixi gündə Azərbaycan xalqı əsrlər boyu qəlbində yaşatdığı milli azadlıq və istiqlal istəyindən geri çəkilməyəcəyini, bu müqəddəs amal uğrunda hətta canından belə keçməyə hazır olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Azərbaycan xalqının minilliklərlə ölçülən zəngin və şərəfli tarixində həm qəhrəmanlıq, həm də facia səhifələri bir-birini əvəz etmiş, nəsildən-nəslə qan yaddaşı və gen vasitəsilə ötürülmüşdür. Tariximizin 20 yanvar səhifəsinin unikallığı isə ondadır ki, o eyni vaxtda həm faciə, həm də qəhrəmanlıq nümunəsidir.

Bəli elə bu qəhrəmanlıq və faciə hissimizi bir daha yada salmaq biz kitabxanaçıların ən ümdə vəzifəsidir. Xalqımızın bu qanlı olayla bağlı oxucularımıza təqdim etdiyimiz metodiki vəsaiti hazırlamaqda məqsədimiz hər iki anlamı özündə birləşdirən 20 Yanvar hadisələrinə 26 illik zaman kəsiyindən nəzər yetirib, bir sıra suallara cavab axtarmaqdır. Metodiki vəsait əsasən üç bölmədən ibarətdir.

I Bölmə. 20 yanvardan başlanan faciə.
II Bölmə. Tariximizin qanlı və şanlı səhifəsi.
III Bölmə. 20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş tədbirlərin keçirilməsi.

Metodik vəsaitdən əsasən MKS-nin uşaq şöbələri, filialları, məktəb, kollec, lisey, gimnaziya və s. kitabxanalar istifadə edə bilərlər.

## I Bölmə:

## 20 Yanvardan başlanan faciə.

Azərbaycan xalqının yaddaşına əbədi həkk olunmuş 1990-cı ilin qanlı yanvarından 26 il ötür. Həmin gün azadlıq, istiqlaliyyət uğrunda küçələrə, meydanlara çıxan Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş ağlasığmaz terror aktı dəhşətli bir cinayət hadisəsi kimi tarixə düşmüşdür. Həmin gün müstəqillik istəyi ilə həmrəylik nümayiş etdirən dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbiri Beynəlxalq İnsan Haqları Bəyannaməsinin və bu sahədə qəbul olunmuş digər konvensiyaların müddəalarının kobud şəkildə pozulması demək idi. Artıq çökməkdə olan sovet reyimi son günlərində bütün tarixi ərzində törətdiyi cinayətlər sırasına misli görünməmiş bir vəhşilik aktı da əlavə etdi. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə təpədən-dırnağa qədər silahlanmış sovet ordusu hissələri heç bir xəbərdarlıq edilmədən Bakı şəhərinə və

Azərbaycanın bir sıra digər rayonlarına yeridilərək Azərbaycan xalqına vəhşicəsinə divan tutdu. O vaxt SSRİ rəhbərliyinin açıq şəkildə Ermənistanın respublikamıza qarşı ərazi iddialarını dəstəkləməsi və Azərbaycan rəhbərlərinin xəyanətkar siyasət yeritməsi xalqı qəzəbləndirmişdi. Torpaqlarının bir qarışını da düşmənə qıymayan xalq ayağa qalxmış və bu ayrı-seçkiliyə, ədalətsizliyə dözməyərək, “Torpaqdan pay olmaz!” deyərək etiraz səsini ucaltmışdı. Öz konstitusiya hüquqlarının bərqərar ediməsi tələbi ilə küçə və meydanlara çıxan dinc əhali qəflətən güllələboran edildi, insanlar hətta faşistlərin də törətmədikləri qəddarlığa məruz qaldılar. Küçə və meydanlar insan qanına boyandı. Yüzlərlə dinc əhali qətlə yetirildi, ağır yaralandı, ömürlük şikəst oldu. Sovet reyiminin bu qanlı terror aktı barədə bütün dünyaya məlumat yayıldı.

1987-ci ildə Heydər Əliyevin min hiylə və məkrlə keçmiş SSRİ rəhbərliyindən uzaqlaşdırılması nəticəsində Azərbaycanın düşmənlərinin, ölkəmizə qarşı torpaq iddiasında olan nankor qonşumuzun sanki əli-qolu açıldı. Bununla da Azərbaycanın tarixində növbəti dəhşətli anlar mərhələsi başlandı. Heydər Əliyevin hakimiyyətdə olduğu dövrdə Azərbaycan torpaqlarına təcavüz planlarını gerçəkləşdirə bilməyən qüvvələr fəallaşaraq öz işğalçılıq niyyətlərini həyata keçirməyə başladılar. Bu

işdə keçmiş SSRİ rəhbərliyinə arxalanan təcavüzkar Ermənistan Azərbaycan ərazilərinə iddialarını daha həyasız şəkildə irəli sürdü. Bu haqsızlığa etiraz edən xalqın səsini boğmaq üçün qanlı terror aktına əl atan Sovet rejimi Stavropol, Krasnodar və Rostovdan səfərbərliyə alınan erməni əsgər və zabitləri, sovet hərbi hissələrində xidmətdə olan erməniləri respublikamızın üzərinə göndərdi. Sovet ordusunun şəhərə girməsi Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərliyinin istəyi, SSRİ Ali Sovetinin 19 yanvar 1990-cı il tarixli qərarı, eləcə də keçmiş SSRİ-nin o vaxtkı rəhbəri Mixail Qorbaçovun razılığı ilə olmuşdur. Azərbaycanı sovet imperiyası- nın buxovlarında saxlamaq, sovet reyiminin hegomonluğunu hələ uzun müddət davam etdirmək və milli azadlıq hərəkatını boğmaq məqsədilə Bakıya böyük bir ordu yeridilmişdi. Sonradan məlum oldu ki, xalqın haqq səsini batırmaq üçün 35 minlik ordu yeridilib. Azərbaycan xalqına divan tutulması üçün SSRİ Müdafiə Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi və Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin hazırlayıb həyata keçirdiyi əməliyyatda xüsusi təyinatlı “ALFA” və SSRİ DTK-nın “A” təxribat qrupları əsas vəzifələrin icraçıları olublar. Mixail Qorbaçov başda olmaqla Sovet imperiyasının digər rəhbərləri də milli ayrı-seçkilik bəhanəsindən istifadə edərək öz çirkin niyyətlərini həyata keçirdilər. Guya

Bakıya yeridilən qoşun hakimiyyəti zorakı yollarla ələ keçirməyə çalışan 2 millətçi "ekstremistlər"i zərərsizləşdirəcək və hərbçi qulluqçuların ailələrini qoruyacaqmış. Bu, qabaqcadan hazırlanmış uydurma plan idi. Elə həmin vaxt Bakıda daxili qoşunların 11,5 min əsgəri, Müdafiə Nazirliyinə tabe olan Bakı qarnizonunun hərbi hissələri, hava hücumundan müdafiə qüvvələri var idi. Sovet dövləti tabeçiliyində olan həmin qüvvələrdən istifadə edə bilərdi.

1990-cı il yanvarın 19-da Mixail Qorbaçov SSRİ Konstitusiya- sının 71-ci maddələrini kobud şəkildə pozaraq Bakıda fövqaladə vəziyyət elan olunması haqqında fərman imzaladı. Lakin buna baxmayaraq, Bakıda dinc əhaliyə divan tutulması üçün hazırlan- mış plan məxfi şəkildə həyata keçirildi. İlk növbədə, Azərbaycan televiziyasının enerji bloku partladıldı. Bu əməliyyatı SSRİ DTK-nın "ALFA" qrupu yanvarın 19-da həyata keçirdi. Respublika üzrə televiziya verlişləri dayandırıldı. Gecə isə qoşun fövqəladə vəziyyət elan olunmasından xəbərsiz əhaliyə amansız divan tutdu. Günahsız insanları tankların tırtılları altında xıncım-xıncım edərək, qadağan olunmuş güllələrlə qətlə yetirərək bəşər tarixində görünməyən vəhşiliyə əl atdı. Bakıda fövqəladə vəziyyətin elan olunması haqqında məlumat isə əhaliyə yanvarın 20-də səhər saat 7.00-da respublika

radiosu ilə bildirildi. Buna qədər yüzlərlə insan qətlə yetirilmiş, çoxlu sayda insan isə ağır vəziyyətdə xəstəxana- lara yerləşdirilmişdi. Nəticədə ölənlərin sayı 137-yə çatdı. 700-dək adam ağır bədən xəsarəti aldı, 800 nəfərdən çox Azərbaycan vətəndaşı qanunsuz həbs edildi. Həlak olan dinc sakinlər arasında uşaqlar, qocalar, gənclər və qadınlar var idi. Bakının zəbt edilməsinə və sovet ordusunun dinc əhalini amansızcasına qətlə yetirilməsi əməliyyatına SSRİ müdafiə naziri Yazov rəhbərlik edirdi. Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərliyi isə qətiyyətsizlik, qorxaqlıq və siyasi təslimçilik nümayiş etdirdi. Azərbaycana qarşı soyqırımı həyata keçirmiş Sovet rejiminə qarşı ən kəskin bəyənatı, o vaxt Moskvada yaşayan, ermənilərin fitvası, min hiylə və məkri ilə 1987-ci ildə SSRİ rəhbərliyindən uzaqlaşdırılmış, lakin hələ də təqib və təzyiqlərə məruz qalan ümummilli lider Heydər Əliyev  verdi. Ulu öndər faciə törədiləndən bir gün sonra yanvarın 21-də Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək mətbuat konfransı keçirdi, dünyanın bütün kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri qarşısında SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi soyqırımı kəskin pislədi, bunu insanlığa, humanizmə sığışmayan hərəkət kimi qiymətləndirdi. O, bu dəhşətli faciəyə siyasi qiymət verilməsini tələb etdi. Təəssüflər olsun ki, Azərbaycanın

o vaxtkı rəhbərliyi yenə də kölə psixologiyasından əl çəkməmiş, bu qanlı cinayətin bilavasitə təşkilatçısı və iştirakçısı olmuş SSRİ rəhbərliyinin mövqeyini dəstəkləmiş cinayətkarların məsuliyyətə cəlb olunmasından ötrü heç bir tədbir görməmişdir. Əksinə, bu qanlı cinayəti ört-basdır etmək üçün bütün vasitələrə əl atmışdır.

20 Yanvar faciəsinə ilk dəfə ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə siyasi-hüquqi qiymət verilmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi 1990-cı il noyabrın 21-də bu məsələni geniş müzakirə edərək qanlı hadisəyə siyasi-hüquqi qiymət verdi. Həmin vaxt qəbul edilmiş böyük əhəmiyyət kəsb edən bu sənəddə qeyd olunurdu ki, SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri M.S.Qorbaçov, Sov.İKP.MK katibi A.Girenko, SSRİ müdafiə naziri V.Bakatin, Sov.İKP MK-nın məsul işçisi A.Mixaylov, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Ə.Vəzirov, Nazirlər Sovetinin sədri A.Mütəllibov, Azərbaycan KP MK-nın büro üzvləri V.Polyaniçko, M.Məmmədov, V.Hüseynov xalqımıza qarşı törədilən bu siyasi və hərbi qəsd üçün birbaşa məsuliyyət daşıyır və cavabdehdirlər.

Ümummilli lider Heydər Əliyev yenidən siyasi hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra bu dəhşətli cinayət hadisəsinə obyektiv qiymət verildi. Məhz ulu öndərin

təklifi ilə 1994-cü ildə 20 Yanvar hadisələrini yetərincə qiymətləndirmək istiqamətində addımlar atıldı. Böyük tarixi şəxsiyyətin fərmanı ilə 137 nəfərə 20 Yanvar şəhidi adı verilmiş, onların ailələrinə birdəfəlik yardım göstərilmişdir.

Ümummilli lider 20 Yanvar günü imperiya qoşunları qarşısında mərdi-mərdanə dayanan Azərbaycanın mərd oğul və qızlarının bu dəyanətini çox yüksək qiymətləndirərək demişdir: "Azərbaycan xalqı 20 Yanvarda hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadiq olduğunu, Vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sınaqlara sinə gərmək, hətta, şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. 1990-cı ilin Qanlı Yanvarında Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı, şəhidliyi ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar. Bu gün Azərbaycan xalqı özünün milli mənliyini qorumaq üçün canlarından keçən övladları ilə fəxr edir."

Bakının ən yüksək, ən gözəl nöqtələrindən birində hər bir azərbaycanlı üçün müqəddəs and yerinə çevrilmiş bir yer var: Şəhidlər Xiyabanı. Ölkəmizə rəsmi səfərə gələn xarici qonaqlar Şəhidlər Xiyabanına aparılır, Vətən uğrunda canlarını qurban verən mərd oğul və qızlarımızın

məzarları üstünə gül dəstələri qoyulur, onların unudulmaz xatirələri yad edilir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin yolunu ləyaqətlə davam etdirən möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev şəhid ailələrinə böyük diqqət və qayğı göstərir, onları yeni mənzillərlə təmin edir, digər ehtiyaclarını ödəyir. Dövlət başçımızın göstərişi ilə Şəhidlər Xiyabanında hər il abadlıq və yenidənqurma işləri aparılir. Vətənimizin müstəqilliyi, azadlığı uğrunda canlarını qurban verən mərd oğul və qızlarımızın əziz xatirələri qəlbimizdə həmişə yaşayacaq. 20 Yanvar faciəsi istiqlaliyyətə can atan xalqımızın mübarizliyini, qəhrəmanlığını, qorxmazlığını, cəsarətini nümayiş etdirdi. Xalqın qanı bahasına qazanılmış müstəqillik əbədi və daimidir.

## II Bölmə:

## Tariximizin qanlı və şanlı səhifəsi

**Xalqımız 1990-cı ilin müdhiş 20 Yanvar faciəsini heç vaxt unutmayacaqdır. Çünki o, ayrı-ayrı insanlara edilən qəsd, təcavüz deyildi, bu bütün Azərbaycan xalqına,**

**Azərbaycan ölkəsinə edilən hərbi təcavüz idi. Bu təcavüz nəticəsində həlak olanlar xalq qəhrəmanlarıdır, onlar millətimizin qəhrəmanlarıdır.**

***Ümumilli lider Heydər Əliyev***

Hər bir xalqın ağrı-acısını, dərd-kədərini, faciələrini tarixdə yaşadan, unutmağa qoymayan minlərlə bədii əsəri, şeiri, musiqisi, kinosu, rəssamlıq və memarlıq nümunələri var. Belə əsərlər ruhu oxşayır, dərdlərin təsəllisinə çevrilir, insanlara faciələrdən güc almaq dərsi öyrədir. Axı, şeir, musiqi, bədii və təsviri sənət qədər insanı yaşadan möcüzə yoxdur..

Azərbaycan tarixinin qanlı və şanlı səhifəsi olan 20 yanvardan 26 il ötür. Ölkəmizin ən yeni tarixində istiqlal mücadiləsinin dönüş nöqtəsi olan bu günün, bütövlükdə bu hadisələrin mahiyyət etibarilə dünya ictimaiyyətinə çatdırılması olduqca vacibdir. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 20 Yanvar həqiqətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması sahəsində ardıcıl iş aparılır.

20 Yanvar təkcə Bakı  qırğınları ilə qurtarmadı. Bir məmləkətin neçə-neçə bölgəsində axıdıldı nahaq qan. Neçə-neçə oğullarımız “uf” demədən özlərini Azadlıq hərəkatı yolunda qurban verdilər.

Şəhidlər ölməzdir! Onlar Azərbaycan xalqının Azadlıq hərəkatı tarixini öz qanları ilə yazan ilk qaranquşlar kimi müstəqil dövlətimizin səmasında daim dolaşmaqdadır.

## III Bölmə:
## Faciənin 26-ci ildönümü əlaqədar keçirilən tədbirlər.

Bəli, bu qanlı olaydan nə az, nə çox  düz 26 il ötür. Bu münasibətlə respublikanın hər bir yerində tədbirlər planı hazırlanmışdır. Hər il olduğu kimi bu il də şəhidlərimiz yad olunur, onların xatirəsinə dualar oxunur. 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı respublikamızın hər bir müəssəsində olduğu kimi F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında da tədbirlər planı hazırlanmışdır. Tədbirlər planına kitab sərgisini, foto sərgini,  rəsm və inşa müsabiqələrini, xatirə gecələrini, şeir müsabiqələrini, ədəbi-bədii kompozisiya və s. başqa tədbirləri daxil etmək olar. İlk öncə kitabxanada kitab sərgisi və bununla yanaşı şəhidlərimizin foto stendləri təşkil edilməlidir.

# 20 Yanvar şəhidlərinin foto stendləri:

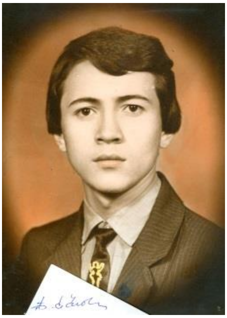

Təşkil olunacaq kitab sərgisi müxtəlif başlıqlar altında ola bilər. Məsələn: “Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq salnaməsi”, “20 Yanvar faciəsi tariximizin qanlı, həm də şanlı səhifəsidir”, “Tarixin qan yaddaşı”, “20 Yanvar həm

hüzn, həm də milli qürur günümüzdür", "Başın sağ olsun, Vətən!", "Qanlı faciə", "20 Yanvar-Azadlığa gedən yolun zirvəsi" və s.

"20 Yanvar-Azadlığa gedən yolun zirvəsi" adlı sərginin sxemini veririk:

1. Başlıq: "20 Yanvar-Azadlığa gedən yolun zirvəsi".
2. "Tarixin qan yaddaşı" adlı fotostent.
3. Sitatlar.
4. Dövrü mətbuatda çap olunan məqalələrin kartotekası.
5. 20 Yanvar faciəsinə aid nəşr olunan kitabların siyahısı.

**Görkəmli şəxsiyyətlərin 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı söylədikləri :**

"Bizim xalqımız o günü heç vaxt unutmayacaqdır. Çünki o, ayrı-ayrı insanlara edilən qəsd, təcavüz deyildi, bu bütün Azərbaycan xalqına, Azərbaycan millətinə, Azərbaycan ölkəsinə edilən təcavüz idi. Bu təcavüz nəticəsində həlak olanlar xalq qəhrəmanlarıdır, onlar millətimizin qəhrəmanlarıdır."

***Heydər Əliyev***
*Ümummilli lider*

XX əsr tarixində totalitarizmin törətdiyi ən qanlı terror aktlarından biri olan 20 Yanvar faciəsində Azərbaycan

xalqına qarşı işlədilmiş cinayət, əslində, bəşəriyyətə, humanizmə, insanlığa qarşı həyata keçirilmiş dəhşətli bir əməldir. Həmin cinayəti törədənlər indiyədək öz cəzalarını almamışlar. Xaıqımız əmindir ki, müqəssirlər tarix, bəşəriyyət, eləcə də Azərbaycan xalqı qarşısında cavab verməli olacaqlar.

***Heydər Əliyev***
*Ümummilli lider*

20 Yanvarda sovet reyiminin hərbi, siyasi və mənəvi təcavüzünə məruz qalmış Azərbaycan xalqı öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadiq olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Azərbaycanda haqq-ədalətin müdafiəsi yolunda canlarından keçmiş Vətən övladları Qanlı Yanvarda xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar.

***İlham Əliyev***
*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti*

Seir parçası:

**Qatil gülləsinə qurban gedirkən,**
**Gözünü sabaha dikdi şəhidlər.**
**Üçrəngli bayrağı öz qanlarıyla**
**Vətən torpağına çəkdi şəhidlər.**

***Qeyd***: 20 yanvar faciəsinə həsr olunmuş kitabların siyahısı ədəbiyyat siyahısından götürülə bilər.

Kitabxanada 20 Yanvar matəm günü ilə əlaqədar keçiriləcək tədbirlərin siyahısına şeir müsabiqəsini də daxil etmək olar. Şeir müsabiqəsi oxucuların ən çox sevdiyi tədbirlərdən biridir. Bu tədbirə uşaqlar daha həvəslə hazırlaşır, 20 Yanvar şəhidlərinin əziz xatirəsinə yazılan şeir və poemaları oxuyub öyrənirlər. Bununla onlar şəhidlərimizin xatirəsini daha ehtiramla yad etmiş olurlar. Tədbiri hazırlayan kitabxanaçı şeir müsabiqəsini orta və yuxarı sinif şagirdləri arasında keçirsə daha yaxşı olar. Şəhidlərimizin əziz xatirəsinə yüzlərlə, minlərlə şeir və poemalar yazılmışdır.

20 Yanvar faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar kitabxanaçılar tez-tez məktəblərdə olub şagirdlərə bu tarixin bizim xalqımız üçün nə qədər önəmli və vacib oldugu ilə bağlı söhbətlər aparmalı, sual-cavab gecələri təşkil etməli və anket sorguları tərtib edib oxuculara paylamalıdır. Bu kimi tədbirlər gələcək nəslin təlim-tərbiyyəsində, vətənpərvər kimi böyüməsində böyük rol oynayır. Kitabxanada uşaqlarla 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı sual-cavab gecəsi də keçirilə bilər. Sual-cavab gecəsinin nümunəsini təqdim edirik:

1. 20 Yanvar 1990-cı il...Bu tarixi necə adlandırmaq olar?
   Bu tarix Azərbaycan xalqının hünər və qeyrət tarixidir.
2. 1990-cı il 20 Yanvar  dəhşətini hansı ordu törətmişdir?

1990-cı il 20 Yanvar dəhşətini Sovet ordusu törətmişdir.

3. 1990-cı il 20 Yanvar hadisələrində neçə günahsız insan qətlə yetirilmişdir?

   Qanlı Yanvar hadisələrində 137 şəhidimiz qətlə yetirilmişdir.

4. 20 Yanvar tarixi ilə bağlı hansı şeir, poema və əsərlərin adlarını çəkə bilərsiniz?

   Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin "Şəhidlər", N.Həsənzadənin "Şəhidlər xiyabanı", Qabilin "Mərsiyə", Fikrət Qocanın "Şəhid anası" və s. şeirləri misal göstərə bilərik.

5. 20 Yanvar tarixindən neçə il ötür?

   Qanlı 20 Yanvar tarixindən 26 il ötür.

6. 20 Yanvar hadisələrinin şərəfinə ucaldılan abidənin adı nədir və bu abidə Bakının hansı küçəsində uçaldılıb?

   20 Yanvar faciəsinin şərəfinə ucaldılan abidə Bakının "20 Yanvar" dairəsində "20 Yanvar- abidə kompleksi" adı ilə ucaldılıb.

Tədbir müğənni Mübariz Tağıyevin ifa etdiyi sozləri Nahid Hacizadəyə məxsus olan "Ulu Torpaq" adlı mahnının sədaları ilə başa çatır.

Kitabxanada 20 yanvar faciəsi ilə bağlı keçirilən tədbirlərin siyahısını artırmaq olar. Məsələn: şəhidlərimizin valideynləri, yaxınları ilə görüşün təşkil edilməsi məqsədəuyğun ola bilər. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında keçirilmiş "20 Yanvar-

Hüzn günümüz" adlı tədbirə kitabxanaçı 20 Yanvar faciəsinin qurbanı olmuş Rəşid İsmayılovun ailə üzvlərini- həyat yoldaşı Elmira xanım, qızı İradə və nəvəsi Rəşidi dəvət etmişdi. Kitabxanaçı tədbirdə iştirak edən qonaqlara Rəşidin qəhrəmanlıq həyatından danışaraq əsil vətənpərvərliyin nə demək olduğunu oxucularda aşılamışdır.

20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş silsilə tədbirləri keçirmək hər birimizin vətəndaşlıq borcumuzdur. Bu tədbirlər siyahısına xatirə gecəsini də əlavə etmək məqsədəuyğun olardı. Belə ki, xatirə gecəsinə kitabxanaçı bir sıra qonaqları dəvət edə bilər. Tədbirə şair və yazıçılarımızla yanaşı, ədəbiyyat müəllimləri və bu faciədə şəhid olmuş Ülvü Bünyadzadənin valideynləri dəvət alır.

**"Ülvi hisslərdən şəhidlik zirvəsinə"** adlı ədəbi kompozisiyanın ssenarisini təqdim edirik.

"Şəhidlər" mahnısının sədaları ilə aparıcılar səhnəyə daxil olur.

**I Aparıcı:** Azərbaycan xalqının tarixində iki milli intibah dövrünü xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Bunlardan birincisi XIX əsrin axırları-XX əsrin əvvəlləri idisə, digəri 1988-ci ildən başlanan və ancaq oyanış mərhələsini keçə bilən o izdihamlı illər idi. İkinci hadisə, təəssüf ki, hələ də öz elmi-fəlsəfi təhlilini tapmamışdır. Bu elə bir dövr idi ki, bir tərəfdən, qarşıda imperiya buxovlarından azad olmaq şansı, müstəqillik perspektivi görünürdü,

digər tərəfdən milli varlığın rəmzlərindən biri olan Vətən torpağına qəsd edilmişdi. Həmin dövr hamımız üçün ağrılı, həyəcanlı və eyni zamanda ümüdli bir dövr kimi yadda qalmışdır. Hamı hər gün, hər saat həm də nə isə qorxulu, sevincli bir şey gözləyirdi. Kimin ki, yeniyetməlik çağı bu dövrə düşmüşdü, onlar gözlərini açıb bu təzadlar içərisində yol seçmək məcburiyyətində idilər. Kim ki, Ülvi kimi hələ gənclik dövründə ikən yetkinlik məqamına çatmışdı, o, hisslərini şeirlərində, düşüncələrini məqalələrində, iradi əzmini əməllərində ifadə edirdi.

**II aparıcı:** Ən dərin dərələr, müdhiş yarğanlar,
Əlçatmaz dağların özülü olur.
Gülüşlər, haraylar, ahlar, amanlar,
Həmişə yan-yana düzülü olur.

Bəli, bu dövr faciələr dövrü idi. Bu dövr həm də qəhrəmanlıq, cəngavərlik dövrü idi. Yeniyetmə gənclərin elə küçələrdəcə avtobuslara minib birbaşa cəbhəyə, döyüşə tələsdiyi, qanların qaynadığı, hisslərin coşduğu, bəzən on illərlə dərk edilə bilməyən milli mənliyin bir anda dərk edildiyi hümmət zamanı idi, qeyrət zamanı idi! Amma kimlərsə hələ qabaqcadan özünü bu qeyrət məqamına hazırlamışdı. Damla-damla dolmuş, misra-misra yazılmış bir tale!

(*Səhnədə asılmış ekranda Ülvi Bünyatzadəyə həsr olunmuş çarxlı video slayd nümayiş olunur*)

**II aparıcı:** Axtarın elimin nər balasını,
Versin haqsızların haqq bəlasını!

Bəli, Ülvinin qələmə aldığı bu misralar hələ 1987-ci ildə yazılmışdı. Sanki şair qəlbinin uzaqgörən duyumu, intuisiyası məqamın yaxınlaşmasından xəbər verirdi və 17 yaşlı gənc artıq özünü öncədən bu məqama hazırlayırdı.

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun ağrısından, acısından,
"Ölüm" adlı yuxusundan mən qorxmuram!

**I aparıcı:** Bəli, Ülvi Bünyadzadə sadəcə özünə, şeirinə çəkilmədi, "ölümünə çəkildi" və torpağına qatışaraq onu yağılara vermədiyinə əminliklə getdi. Bu gedişi ilə nəsillərə örnək oldu. Amma həm də böyük bir könül dəftərini, öz poetik pafosunu, lirik hüznünü də qalıb yaşayanlara ərmağan etdi. Və bu mükəmməl poeziya abidəsi ilə bizimlə qaldı. Və öz milli "mən"ini yaradıcılığında ifadə etməklə millətlə qalmağın, həmişəlik qalmağın da örnəyi oldu.

**I oxucu:**

Bir qəm yüklü ürəyəm ki,
Aparammaz karvan məni
Mən Ülviyəm, kim atsa da,
Atmayacaq inam məni!

(*Ekranda hüznlü musiqi altında 20 yanvar şəhidlərinin şəkilləri canlanır)*

**II aparıcı:** İyirmi yanvar gecəsinin qaynar qan içində çırpınan, azadlıq eşqinin, Vətən sevgisinin şəhid olan vədələriydi. Uşaqları, cavanları, qocaları kafir hikkəsi, xəyanət gülləleri sünbül kimi biçib torpağa sərirdi. Dörd bir tərəfdən yolları bağlanan, haqqını tələb etdiyi üçün haqsızlığın cinayətkar, iblis əməllərilə gülləboran edilən, müqəddəs azadlıq yolunda şəhid olan şəhər minarə əllərini göylərə qaldırıb imdad diləyirdi.

**II oxucu:**

Hər kəsin var bir kəsi,
Mən bikəsin yox bir kəsi.
Darda qaldım gəl yetiş,
Ey kimsəsizlər kimsəsi....

Kitabxanada anım gecələrin keçirilməsi də vacibdir. **"Ağla, qərənfil, ağla"** adlı anım gecəsinin ssenarisini veririk.

*Səhnə təzə-tər qərənfillərlə bəzədilir. Səhnənin divarından Azərbaycanın bayrağı asılır. 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı sitatlar səhnənin divarında öz əksini tapır.Tədbir musiqisi Rəşid Şəfəqin, sözləri Məmməd Aslanın* ***"Ağla, qərənfil, ağla"*** *mahnısının sədaları ilə başlayır. Səhnəyə oxucular daxil olur.* ***"Ağla, qərənfil, ağla!"*** *şeirini bir-bir səsləndirirlər)*

Sinələr güllə-güllə,
Qan axır, dönür gülə.
Qərənfillər aglayır,
Düşmənə gülə-gülə.
Agla, qərənfil agla!

Qərənfillər qoşadı,
İkisi baş-başadı.
Sizdən qalan günləri
Qərənfillər yaşadı.
Ağla, qərənfil, agla!

Qərənfil şəhid qanı,
Agla, qərənfil, agla!
Agla, inlət meydanı,
Agla, qərənfil, agla!

Cavanlara qıydılar,
Tanklar altda qoydular,
Qanın içib doydular,
Agla, qərənfil, agla!

Hər şəhidə bir düzüm,
Abşeron qan dənizim.
Sən-mənim ağlar gözüm,
Ağla, qərənfil, agla!
Uzaq mənzil, acı yol,
Yoldu, yol, əlacı yol!

Şəhidlərə bacı ol;
Ağla, qərənfil, agla!

Kərbəla-qan çöllərə,
Puç olan qönçələrə,
Nazənin incilərə
Ağla, qərənfil, ağla!

Bəxti açılan qıza,
Hünəri aslan qıza,
Toyu, yas olan qıza
Ağla, qərənfil, ağla!

Ağla, ürək boşalsın,
Ünün göyə baş alsın.
Ağla, dağlar yumşalsın,
Ağla, qərənfil, ağla!

Bu təklənmiş şirlərə,
Bu arxasız ərlərə,
Bu talesiz nərlərə
Ağla, qərənfil, ağla!

Bu günahsız qanlara,
Bu didilmiş canlara,
Bu cansız cavanlara
Ağla, qərənfil, ağla!

Bu bədənsiz qollara,

Bu uçunan yollara,
Bu yiyəsiz qullara
Ağla, qərənfil, ağla!

Bu səngiməz agrıya,
Bu qan sızan sarğıya,
Bu Allahsız qurğuya
Ağla, qərənfil, ağla!

Bu qara yazılara,
Bu körpə quzulara
Quruyan arzulara
Ağla, qərənfil, ağla!

Xeyrə şər üstün gəldi,
İniltili ün gəldi...
Aglamalı gün gəldi,
Ağla, qərənfil, ağla!

*(Aparıcılar səhnəyə daxil olurlar)*

**I aparıcı:** Heç bir xəyanət və fəlakət unudulmur. 1990-cı il yanvarın 20-də xalqımıza qarşı törədilmiş qanlı qırğın həm xəyanət idi, həm də fəlakət. Dövlətin öz vətəndaşına xəyanəti, xalqımızın başına gətirilən növbəti fəlakət. Hər il yanvarın 20-də Şəhidlər xiyabanına gələnlər, bir tərəfdən xəyanət və fəlakətin səbəbkarlarını lənətləyir, digər tərəfdən qürur hisslərini gizlətmirlər. Axı, şəhidlər təpədən dırnağacan silahlanmış qoşunun

qabağından qaçmadı, bizə Vətəni necə sevməyi, azadlıq, müstəqillik uğrunda qurban getməyi öyrətdi, ölümləri ilə ölümsüzlük qazandı.

Hər il Şəhidlər xiyabanını ziyarət etməyə ölkəmizin müxtəlif bölgələrindən minlərlə insan gəlir. Siyasi əqidəsindən, dinindən və dilindən, təhsilindən və tutduğu vəzifəsindən asılı olmayaraq, bu adamlar qanlı cinayətin səbəbkarlarını lənətləyir, şəhidlərin ruhu qarşısında baş əyirlər.

**(***Səhnədə ekranda Şəhidlər xiyabanı ilə bağlı slayd nümayiş olunur. Oxucular Rafiq Yusifoğlunun "Şəhidlər xiyabanı" adlı şeirini söyləyirlər)*

**I Oxucu:** Şəhidlər xiyabanı
Müqəddəs and yerimiz.
Mərmər daşlara hopub,
Bayatımız, şerimiz.

Bizə güllə dəyəndə,
Bu torpaq yaralanıb.
Onun sinəsi üstə
Məzarlar sıralanıb.

Mərdləri qorxutmayıb,
Namərdlərin gülləsi.
Hər qəbir azadlığa
Gedən yolun pilləsi.

Əlimizdə qərənfil
Dilimizdə haqq sözü.
Bu günahsız millətə
Kömək olsun haqq özü!

Hər baş daşı çevrilib,
Şərəf, qeyrət büstünə.
Bir güllə qoyulubdur
Hər məzarın üstünə.

**II oxucu:**

Igid oğullarımız
Cərgə ilə keçirlər,
Məzarların önündə
Diz çöküb, and içirlər.

Gülləri götürüb
Döyüşlərə gedirlər.
Günahsız qurbanların
Ruhunu şad edirlər.

Şəhid məzarlarından
Gedən odlu güllələr,
Düşmənlərin başına
Alov saçar, kül ələr.

Geri dönər Xocalı,
Geri qayıdar Şuşa.

Şəhid ruhu şad olar,
Dönər bir qızıl quşa.

Qarabağ torpağının
Üstündə uçar, uçar.
Hamımızın qəlbində
Arzular çiçək açar.

**I Aparıcı:** Gəlin indi də “Tanrı müjdəsi” adlı mənsur poemaya qulaq asaq.

**I oxucu:** O gecə buludlar dənizə tərəf gedirdi. Nəydi qəsdi buludların? O gecə külək dənizdən gəlirdi. Nəydi sehri küləklərin? Bulud dənizdən göz yaşı borc aldı. Dünyada hər şey onsuz da borcdu. Küləklər dənizdən qovdu buludu. Qovdu... Qovdu, isti gülləyə gələnlərin üstünə tuşladı. Bulud ağladı. Yaman ağladı.

Ağlaram, ağlar kimi,
Dərdim var dağlar kimi
Xəzəl olub töküldüm
Viranə bağlar kimi

**II oxucu:** O gecə Bakı küçələri kəfən geyinib sinələrini açmışdı. Sinə qalan yerdə kürək göstərməzlər düşmən gülləsinə. Ağzından od püskürən əjdahalar o gecə yol azmışdılar. Oraq götürüb bənövşə ətirli ucaboy çinarlarımızı biçəcəkdilər. Qaranlıq gecədə Bakını qan iyi bürüyəcəkdi. Anamız Azərbaycan qara geyib göy

bağlayacaqdı. O gecə heç kəs yatmamışdı. Güllə səsindən tir-tir titrəyən balalarımızın baxışları...Qaranlıq pəncərələrimizin arxasında göz yaşı axıdan ana-bacılarımız...Göy də... Yer də... sabahın belə açılacağından sanki xəbərdar idilər. Təəccüblü, vahiməli gözlərdən süzülən büllur damcılarda bir göynərti, bir nifrət yatırdı. Axı, günahsız balalarımız, yeddi döşəkli bala kimi, quru yer üstə can vermişdilər...

Allah onlara rəhmət eləsin! Məzarları nurla dolsun!

(*Səhnədən asılmış ekranda 20 yanvar şəhidlərinin şəkilləri bir-bir nümayiş olunur*)

**III oxucu:**

Mən aşiq əsdi neynim?
Səbrimi kəsdi neydim?
İl dostu ürək düşməni,
Mən belə dostu neynim?

Və üzü dost, içi düşmən olan nadanların xislətindən anamız qara geyib göy bağladı. Və müqəddəs ziyarət yerimiz Şəhidlər Xiyabanına gəldi.

Aramla gəlib birinci məzarın qarşısında dayandı. Bu vaxt torpaq dilləndi:

Bala dağı yaman olur. Ağlama, buludum, ağlama. Bu qar sinəm üstə əbədidi. Sızlama, buludum, sızlama!

***Gəl, gedək daş bulağa,***
***Suyu sərxoş bulağa.***
***Ana-bala həmdəm olub***
***Tökək qan-yaş bulağa***

-Fərizə balam! Ilham balam!... Toy çırağınız əllərinizin hərarəti üçün yaman qəribsəyir. Hesabla gərək indiyə nəvəm olaydı. Həvəngdə açı-ucu döyəydim balam üçün. Mən isə ürəyimi həvəng dəstəyinə çevirib dərd döyürəm indi.
Ana o biri üç məzarın önünə keçdi.
(*səhnənin bir tərəfində məzarlar(maket) görünür)*
**IV oxucu:**
Bax, bu üç balam Vəfadar, Ülvü, Azər tələbə idilər. Vəfadar haqqın keşişçisi, Azər asudə vaxtı bəzəyən, Ülvi isə mənəvi dayağı olacaqdı yurdumun deyə ana Ülvünin məzarı önündə diz üstə çökdü. İlk kitab ilk övlad kimidir. Nübarının sevincini də dadmadın, gözümün işığı. Yazdığın xatirədən bildim ki, kitabının çıxacağına arxayınsanmış. Mübarək olsun! Indi qapına nəfəsin üçün dilənməyə gəlmişəm, əliboş qaytarma qəlbidağlı ananı!- Ana Ülvinin məzarını iyləyib, o biri məzara yan aldı.
**V oxucu- ANA:-**
İlqarım, Larisam, Vera qızım... Mənim kəpənək körpələrim... Kim qanadınıza toxundu belə? Ay İlqar bala! Axı övladda nəvə deyiblər. Mən sənin kiçik toyunda əl qaldırıb süzəndə qolum sınaydı kaş! Nə biləydim toy mağarına girməyəcəksən? Nə biləydim bəy otağının qapısına qara qıfil vurulacaq?

**Ana diz üstə çöküb əllərini göyə qaldırdı.**

-İlahi! Ay Tanrım! Niyə məni məkr və hiylənin qurbanı elədin? Bu ağ saçımın naləsini yerdə qoyma, ey böyük yaradan!-deyə bütün məzarlara əl uzatdı:
-Ey vətənimin Şəhid çiçəkləri! Daha heç bir şaxta, soyuq dondurmayacaq, üşütməyəcək sizi! Siz mənim qəzəb və nifrətimdən becəribsiniz! Daha Sizə ölüm yoxdur, balalarım!
(*səhnədən arxa tərəfdən səs gəlir*):

***Sil göz yaşlarını, yaxşı sil, ana!***
***Qoy düşmən görməsin ağlamısan sən.***
***Başını dik saxla, uca dağ kimi,***
***Məni sinəsində yaşadar vətən.***

**II aparıcı:** Bəli, 20 Yanvar gününün Azərbaycan tarixində ölkəmizin azadlığı, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə qəhrəmanlıq rəmzi kimi böyük əhəmiyyəti var. Hər şeydən əvvəl həmin gün Azərbaycan tarixinə "Azadlığa aparan yol" kimi düşdü. Digər tərəfdən, mənfur qonşumuza- təcavüzkar Ermənistana aydın oldu ki, Azərbaycan xalqı ərazisinin bir qarışını belə digər xalqlara güzəştə getməyəcək. Bu yolda canlarını qurban verəcək, sinələrini sipər edəcək, lakin geriyə dönməyəcək 20 yanvar şəhidləri kimi...
Oxucular səhnəyə daxil olur. Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin "Şəhidlər" adlı şeirini söyləyirlər.

**I Oxucu:** Qatil gülləsinə qurban gedirkən,
Gözünü sabaha dikdi şəhidlər.

Üç rəngli bayrağı öz qanlarıyla
Vətən göylərinə çəkdi şəhidlər.

Zalim öyünməsin zülmləriylə,
Minbir böhtanıyla, minbir şəriylə,
Həqiqət uğrunda ölümləriylə
Ölümü kamına çəkdi şəhidlər.

O şənbə gecəsi, o qətl günü
Mümkünə döndərdik çox namümkünü.
Xalqın qəlbindəki qorxu mülkünü,
O gecə dağıdıb sökdü şəhidlər.

Tarixi yaşadıb diləyimizdə,
Bir yumruğa döndük o gecə biz də.
Yıxıb gözəlliyi ürəyimizdə
Cəsarət mülkünü tikdi şəhidlər.

**II Oxucu:** Onlar susdurulan haqqı dindirər,
Qaraca torpağı qiymətləndirər.
Donan vicdanları qeyrətləndirər,
Axı, el qeyrəti çəkdi şəhidlər.

Bilirik, bu bəla nə ilkdi, nə son,
Ölürkən uğrunda bu ana yurdun.
Quzu cildindəki o qoca yurdun,
Doğru, düz şəklini çəkdi şəhidlər.

Dözdü hər zillətə, dözdü hər şeyə,
“Dünyada mənim də haqqım var”, deyə.
Kütləni xalq edən müqaviləyə
Qanıyla qolunu çəkdi şəhidlər.

Insan insan olur öz hünəriylə,
Millət millət olur xeyri, şəriylə.
Torpağın bağrına cəsədləriylə,
Azadlıq tumunu əkdi şəhidlər.

**I aparıcı:**

Şəhidlik, həqiqətən də, qeyrət və hünər zirvəsidir. Hər kəsin də taleyinə bu müqəddəsliyə qovuşmaq yazılmır. Bəlkə də ona görə Şəhidlər xiyabanı nəsillərin əbədi ziyarətgahına çevrilir. Həmişə onlarla fəxr edirik. Hər kəs bir ömrün sahibidir. Az-çox yaşamağından asılı olmayaraq bir gün son gəlir. Şəhidlər isə adilikdən çox uzaqdırlar. Onlar ölməzliyə qovuşublar. Nura qənşər bir yolun əbədi yolçularıdır.

Boy verir ürəkdə hünər nəğməsi,
Nəsillər dinləyir bu məğrur səsi.
Şəhidlər-Vətənin qələbə rəmzi,
Şəhid oğulları Vətən yaşadır!

**II aparıcı:**

Əziz tədbir iştirakçıları! Bildiyiniz kimi, kinorejissor, ssenarist Vahid Mustafayev 1990-cı ildə baş vermiş 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı “Qanlı Yanvar” filmini çəkmişdir. Bu film tarixi əhəmiyyətli bir filmdir. “Qanlı Yanvar”

filminin əsas sujet xəttində real hadisələr lentə alınıb. Bir neçə baş rol qəhrəmanının timsalında bötöv bir xalqın susadığı müstəqillik ruhu uğrunda mübarizə canlandırılıb. Filmin çəkilişində beynəlmiləl kollektiv iştirak edib. Filmdə Azərbaycan inqilabçıları şəhərə girmiş işğalçı qoşunlara qarşı döyüşür, onlardan qisas almaq üçün mübarizə aparırlar. “Qanlı Yanvar” filmi ümumiyyətlə məhəbbət haqqında bir filmdir. Filmdə baş rolda oynayan Mehdinin məhəbbəti nişanlısı öldürüləndən sonra Vətənə məhəbbətə keçir və o, inqilab hərəkatına başçılıq edir.

**Film 20 Yanvar hadisələrinin 25-ci ildönümü ərəfəsində təqdim olunub.**

Tədbir Azərbaycanın dövlət himni ilə başa çatır.

**Kədər yükümüz..,**
**Şərəf zirvəmiz!**

**(***Kitab sərgilərində aşağıdakı şeir parçalarından istifadə etməklə sərgini daha da canlı, maraqlı etmək olar)*

Müqəddəs Şəhidlər Xiyabanında,
Dəli bir ağlamaq keçir könlümdən

**Alı Mustafayev**

Azadlığı istəmirəm zərrə-zərrə, qram-qram,
İstəyirəm qolumdakı zəncirləri qıram, qıram!

**Xəlil Rza Ulutürk**

Vəhşətli həmlələrlə nə qalar saçılmadı,
Toplar açıldı, tanklar önündən qaçılmadı.

**Rəfiq Zəka**

Sənə qalıb dəmir dözüm,
Şəhidlərin düzüm-düzüm,
İnam, hünər, iki gözüm,
Bu dünyada sənə qalıb!

**Söhrab Tahir**

Ruh günahkar can içində,
Zaman sağdı an içində,
Torpaq qaldı qan içində,
Cücərmədi əkdiyimiz.

**Rüstəm Behrudi**

Qeyrət ağır yükdü, daşdı...

Hanı bu xalqın yaddaşı?
Bu millətin şəhidliyi,
Bəlkə ona Tarix ola!

**Musa Ələkbərli**

Ölmədik, əsarət qapılarını
Hələ qanımızla çox döyəcəyik,
Hələ qarşıdadır Şəhid ömrümüz.
Qərənfil altında qalan yollarda
Şəhid düşəcəyik, ölməyəcəyik!

**Arif Abdullazadə**

Torpaq dilim-dilim, daş xana-xana...
Düşmüşəm qırmızı selə, tufana...
Qəhərdən büründü dağlar dumana,
Göz dağı çəkdilər Azərbaycana.

**Xanlar Həmid**

Xain bəlli, tarix şahid, mətləb aydın, fikir qəti,
Zaman özü hakim olur, bağışlamaz xəyanəti
Yüz pərdələ, yüz malala, örtmək olmaz cinayəti
Haqq nahaqqın ağasıdır Şəhidlərim yatan yerdə.

**Zəlimxan Yaqub**

Mərmilər, silahlar gələndə dilə,
Anlar günə döndü, günlərsə ilə,
Amalı, qüdrəti, ölməzliyilə,
Ölümə qələbə çaldı Şəhidlər.

**Tofiq Mütəllibov**

Necə də qıydılar igid canlara,
Qəm odu çiləndi xiyabanlara.
Açıldı silinməz bir dağ, bir yara,
Sinəmdə yüz yaram göz-göz ağlayır

**Hökumə Bülluri**

Şəhid adı hər bir addan  müqəddəs,
Bu varlıqdır, deyil quru bir həvəs.

**Əjdər Qəmgin**

Qeyrətlilər uyuyurlar burada,
Uşaq da var, qoca da var burada.
Heykəlləşib "qara Yanvar" burada,
And yerimiz-Xiyabanı qoruyaq!

**Əli Vəkil**

Azadlığa gedən yolun,
Məğrur "Şəhid körpüsü" var.

**Adil Cəmil**

Şəhidəm sönmərəm bil,
Torpağa dönmərəm bil,
Ürəklərdə yaşaram,
Canlıyam ölmərəm bil.

**Akif Hüseyn**

# <u>ƏDƏBİYYAT SİYAHISI</u>

*Kitablar:*

Əbdülsəlimzadə Q. 20 yaşlı Yanvar. – B.: Şirvannəşr, 2010. – 396 s.
Səməndər R. Şəhidlər. – B.: gənclik, 1990. – 448 s.
Şıxlar N. Dünyamızın 20 Yanvar faciəsi. – B.: Müəllim, 2010. – 92 s.

## ***MƏQALƏLƏR***

<u>Kitablarda</u>

Aslan M. Qərənfil – Şəhid qanı // Aslan M. Seçilmiş əsərləri. – B. : Avrasiya Press, 2006. – S. 84-87.

Ülvi A. İgid Rüstəm – Şəhid Rüstəm // Ülvi A. Müharibə ağrılarım : sənədli publisist qeydlər, ədəbi düşüncələr. – B. : Nurlan, 2005. – S.173-176.

Ülvi A. Şəhidlik zirvəsi // Ülvi A. Müharibə ağrılarım : sənədli publisist qeydlər, ədəbi düşüncələr. – B. : Nurlan, 2005. – S.197-200.

Ülvi A. Mənəvi ağrılar dünyasında // Ülvi A.Müharibə ağrılarım : sənədli publisist qeydlər, ədəbi düşüncələr. – B. : Nurlan, 2005. – S.200-206.

## DÖVRİ MƏTBUATDA

Abbasov İ. Qanlı yanvar gecəsi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // İki sahil. - 2015. - 15 yanvar. - № 8. - S. 10.

Abdullayev M. Xalqımızın istiqlal mücadiləsinin dönüş nöqtəsi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Xalq qəzeti. - 2015. - 16 yanvar. - № 11. - S. 7.

Abdullayev N. 20 Yanvar faciəsi vahidliyin, azadlığın və müstəqilliyin şanlı tarixidir : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Səs. - 2015. - 20 yanvar. - № 11. - S. 8-9.

Azərbaycan xalqının azadlıq mübarizəsinin şanlı qəhrəmanlıq səhifəsi... : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Yeni Azərbaycan. - 2015. - 20 yanvar. - № 11. - S. 3.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev şəhidlərin əziz xatirəsini yad edib // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 22 yanvar. - № 15. - S. 1. ; Respublika. - 2015. - 22 yanvar. - № 15. - S. 1,2.

Aslanov A. 20 Yanvar xalqımızın siyasi milli qürur günü : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Respublika. - 2015.

- 20 yanvar. - № 14. - S. 4.

Bayramova Z. 20 Yanvar xalqımızın hüzn və şərəf günüdür : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Səs. - 2015. - 17 yanvar. - № 10. - S. 10.

Azəri L. Sənətdə yaşayan qan yaddaşı : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Mədəniyyət. - 2015. - 16 yanvar. - № 4. - S. 6.

Cəfərli R. 20 Yanvar faciəsinə ilk etirazı Heydər Əliyev bildirdi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 15 yanvar. - № 10. - S. 2.

Cəfərli R. Qəhrəmanlıq və iftixar tariximiz : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 23 yanvar. - № 16. - S. 8.

Dumanoğlu V. Şəhidlərin ili gəlir... ; Fələk ; Fələyin insafı yoxdu, nə deyim?. və b. şeirlər // Palitra. - 2015. - 20 yanvar. - № 11. - S. 15.

Əbdülsəlimzadə Q. Şəhidlərimizin dəfninin təşkili xalqın müdrikliyinin və dəyanətinin təsdiqi oldu // Xalq qəzeti. - 2015. - 22 yanvar. - № 15. - S. 7.

Əhmədov E. 20 Yanvar - Xalqımızın şərəf və qəhrəmanlıq salnaməsi // Xalq qəzeti. - 2015. - 22 yanvar. - № 15. - S. 7.

Ələddinqızı N. 20 Yanvar - milli qürur günümüz : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Səs. - 2015. - 17 yanvar. - № 10. - S. 7.

Əliyeva İ. Qanlı Yanvar yaddaşımızın əks-sədası : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 23 yanvar. - № 16. - S. 10.

Əliyeva İ. Qəhrəmanlıq tariximizin 20 Yanvar səhifəsi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 14 yanvar. - № 9. - S. 9.

Əmircanov P. 20 Yanvar - müdhiş cinayət // Xalq qəzeti. - 2015. - 15 yanvar. - № 10. - S. 5.

Gülgün M. Şəhid balalara : şeir // Savalan. - 2015. - 16-22 yanvar. - № 3/4. - S. 2.

Hacalıyev E. Qəhrəmanlıq salnaməsi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 18 yanvar. - № 13. - S. 4.

Həmidova X. Tariximizin qanlı və şanlı səhifəsi : 20 Yanvarda şəhid olmuş İlqar Əbilhəsənov // Xalq qəzeti. - 2015. - 17 yanvar. - № 12. - S. 6.

Xarici ölkələrdə 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilib // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 22 yanvar. - № 15. - S. 4.

İsayev Ə. Ərəfə : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - № 13.

İbrahimli F. 20 Yanvar faciəsi xalqımızın milli-azadlıq və müstəqillik uğrunda apardığı hərəkata güclü təkan verdi : Milli məclisin deputatı, tarixi elmlər doktoru Fəzail İbrahimlinin www.yap.org.az saytına müsahibəsi // İki sahil. - 2015. - 20 yanvar. - № 11. - S. 12.

25 yaşlı kədər : 1990-cı ilin 20 Yanvar faciəsindən 25 il ötür // Tumurcuq. - 2015. - № 1. - S. 2.

20 Yanvar - Azərbaycan tarixinin qəhrəmanlıq səhifəsi // İki sahil. - 2015. - 22 yanvar. - № 12. - S. 10.

Kərimli X. Şəhidlik zirvəsi ; Bir də geri dönməyəcək bu qatar ; Həyat tablosu və b. şeirlər // Palitra. - 2015. - 12 fevral. - № 27. - S. 15.

Qədiroglu M. 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi xarici ölkələrdə də anıldı // Respublika. - 2015. - 22 yanvar. - № 15. - S. 8.

Məmmədov E. 20 Yanvar hadisələrinin ilk şəhidləri : Elvin və Malik qardaşları : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 23 yanvar. - № 16. - S. 9.

Məmmədov N. Bakıda 20 Yanvar faciəsi və Gəncədə onun qarşısının alınması : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Respublika. - 2015. - 20 yanvar. - № 14. - S. 5.

Məmmədova H. 20 Yanvar - Qürur mənbəyimiz : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Xalq qəzeti. - 2015. - 24 yanvar. - № 17. - S. 6.

Məmmədova N. 20 Yanvar - hüzn, həm də milli qürur günümüzdür // Respublika. - 2015. - 15 yanvar. - № 10. - S. 6.

Mirələmov H. Qürur günü : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir  // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 20 yanvar. - № 14. - S. 3.

Mirzəbəyli İ. 20 Yanvar faciəsi nə qədər dəhşətli olsa da, Azərbaycan xalqının iradəsini, milli azadlıq əzmini qıra bilmədi // Xalq qəzeti. - 2015. - 13 yanvar. - № 8. - S. 5.

Munis G. Şəhidlər dinə bilsəydi // Füyuzat. - 2015. - № 1. - S. 54-57.

Muradoğlu N. "Gülüstan"dan "İstiqlal"a "Şəhidlər"dən keçən yol : şair Bəxtiyar Vahabzadə // Kaspi. - 2015. - 28-30 noyabr. - № 199. - S. 7.

Nərimanoğlu M. Əbədilik qazandı : 20 Yanvarda şəhid olmuş Nəsimi Əliyev haqqında // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 25 yanvar. - № 17. - S. 7.

Nərimanoğlu M. Qanla yazılmış tarix bədii sənət əsərlərində // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 23 yanvar. - № 16. - S. 10.

Nərimanoğlu M. O gün tarix qanla yazılsa da, qürur doğurdu : Şəhidlər xiyabanını ziyarət edənlər arasında xaricdən gələn qonaqlar da var idi // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 22 yanvar. - № 15. - S. 4.

Nərimanoğlu M. Təcili yardıma da aman verilmirdi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 20 yanvar. - № 14. - S. 7.

Nəsirov E. 20 Yanvar faciəsi - Sovet imperiyasının sonunun başlanğıcı : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Xalq qəzeti. - 2015. - 20 yanvar. - № 14. - S. 2.

Niyazi. Qara qış : 20 yanvar şəhidlərinə (ixtisarla) // Kaspi. - 2015. - 17 yanvar. - № 10. - S. 20.

Novruz C. Qan içində : şeir // Savalan. - 2015. - 16-22 yanvar. - № 3/4. - S. 2.

Rzayev A. Xalqımızın milli qürur və qəhrəmanlıq salnaməsi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Respublika. - 2015. - 18 yanvar. - № 13. - S. 3.

Sadıqlı F. Tarix öz yaddaşında yaxşını da, yamanı da

möhkəm saxlayır : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 16 yanvar. - № 11. - S. 10.

Salmanlı R. Xalqımızın azadlıq və müstəqillik əzmini sındıra bilmədilər : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 23 yanvar. - № 16. - S. 8.

Salmanlı R. Şair oğlunun vətənpərvərlik nümunəsi : 20 Yanvar şəhidi Əhməd İsmayılov haqqında // Azərbaycan : qəzet. - 2015. - 23 yanvar. - № 16. - S. 9.

Sərraf Ə. 20 Yanvar günü : poema // Kaspi. - 2015. - 20 yanvar. - № 11. - S. 16.

Şəhidlik... Qəhrəmanlıq : 20 Yanvar... 25 il // Azərbaycan : jurnal. - 2015. - № 1. - S. 3-6.

Tarixin qanlı faciəsi : 20 Yanvar faciəsindən 25 il keçir // Savalan. - 2015. - 16-22 yanvar. - № 3/4. - S. 2.

## MÜNDƏRİCAT

1. Tərtibçidən.
2. I Bölmə: 20 yanvardan başlanan faciə.
3. II Bölmə: Tariximizin qanlı və şanlı səhifəsi.
4._III Bölmə: Faciənin 26-ci ildönümü əlaqədar keçiriləcək tədbirlər.
4. Ədəbiyyat siyahısı.